

УДК 631.164.23:330.341.1

Т. С. Демченко,
аспірантка, Уманський національний університет садівництва**ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ТА НАУКОВИХ АСПЕКТІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ АГРОФОРМУВАНЬ***Розглянуто співвідношення фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань, окреслено існуючу проблематику в нових вимірах економічного простору, а також опрацьовано й запропоновано можливості щодо гармонізації фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань.**The correlation of financial and scientific aspects of innovative projects of agrarian enterprises have been considered. The existing problems in new measuring of economic sphere have been obtained. The possibilities as to harmonization of financial and scientific aspects of innovative projects of agrarian enterprises have been made and proposed.**Ключові слова: інновації, агроформування, проект.***ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**

Перехід аграрної сфери до інноваційної моделі розвитку ставить на перший план проблему гармонізації фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань. Оскільки провідною сферою, в якій формується матеріальна основа інноваційної трансформації країни, є аграрна, то процеси, що відбуваються в агроформуваннях, потребують особливої уваги економічної науки.

З огляду на сучасний стан аграрної економіки, що характеризується великою кількістю збиткових агроформувань, стабілізація їх діяльності потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності фінансування реалізації інноваційних проектів. Щоб зберегти виробничий потенціал і не допустити банкрутства, необхідно розробити більш ефективні механізми гармонізації фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань для забезпечення інноваційного їх розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі зрізи теоретичних та практичних проблем гармонізації фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань розглядали у своїх працях вітчизняні й зарубіжні економісти: Г. Азаренков, В. Амбросов, Ю. Батрін, А. Бернштейн, М. Білик, І. Бланк, В. Бочаров, Ю. Бріггем, О. Василик, А. Гроппелі, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Р. Долап, А. Дробозина, І. Зятковський, В. Ковальов, Л. Лахтіонова, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, О. Непочатенко, В. Онегіна, В. Опарін, В. Рошило, П. Саблук, П. Стецюк, М. Суторніна, А. Шеремет та ін.

ЦІЛЬ СТАТТІ

Проте, незважаючи на досягнуті результати щодо гармонізації фінансових та наукових аспектів інноваційних проектів агроформувань, окремі проблеми залишаються невирішеними та потребують більш глибокого дослідження теоретичних площин цієї гармонізації на мікрорівні в умовах інноваційного поступу агроформувань, опрацювання напрямів нарощення фінансового потенціалу агроформувань для стимулювання інноваційної їх діяльності в умовах кризи. Вказані проблеми визначають актуальність обраної теми статті, її мету та конфігурацію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основним методом здійснення інноваційної діяльності агроформувань, який набуває все більш широкого розповсюдження в сучасних умовах, є інноваційний проект. Інноваційний проект містить в собі заходи щодо реалізації конкретно розробленої та визначеної інновації.

Сама категорія "проект" може бути визначена як цілеспрямоване, завчасно підготовлене та заплановане створення або модернізація фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної та організаційної документації для них, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень та заходів з їх виконання.

Інноваційний проект як метод здійснення управління інноваційною діяльністю агроформувань полягає у комплексному та системному поєднанні всіх складових елементів інноваційної діяльності в одне ціле для досягнення поставлених завдань, у здійсненні практичних дій учасниками проекту для досягнення поставлених цілей (використання та розповсюдження інновацій). Такі дії, що здійснюються людьми, отримали назву інноваційної діяльності [10, с. 112].

Інноваційний проект являє собою не лише метод здійснення інноваційної діяльності, але і є безпосередньою формою зберігання інформації про інноваційний проект. Інформація зберігається у формі документів. Тому інноваційний проект також є і комплектом документів, в якому відображені основні цілі, завдання, задіяні ресурси для досягнення таких цілей, визначені основні види робіт, які повинні бути для цього здійснені, а також інша інформація, необхідна для практичного виконання проекту.

Проте, за нашим баченням, більш слушним видається перший підхід, який дозволяє повно та об'єктивно розкрити всі необхідні заходи для реалізації поставленої мети. Форма в цьому випадку не повинна виступати визначальним елементом для розуміння інноваційного проекту.

Під інноваційним проектом розуміють комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розробку, використання та розповсюдження інноваційної продукції з метою досягнення певного ефекту (економічного, соціального, екологічного, наукового) [12, с.9].

Інноваційні проекти нерозривно пов'язані з фінансовою діяльністю, масштаби якої визначаються обсягом капіталовкладень. За роки аграрної кризи відбулося зниження обсягу капітальних вкладень більш ніж на 70%, що викликало старіння матеріально-технічної бази агроформувань і зниження агропромислового потенціалу країни. Українські урядові та регіональні програми по фінансуванню часто не виконуються. Близько 80% капітальних вкладень за джерело фінансування отримують власні кошти агроформувань, позики й позабюджетні фонди. Це, з одного боку, позитивний процес, якщо врахувати, що в країні ще зберігається платіжна криза, тому важко розраховувати на державну бюджетну підтримку по прямих інвестиціях; з іншого — погано, оскільки значні фінансові ресурси позабюджетних фондів і агроформувань повинні направлятися на капітальний розвиток виробничих потужностей, що не зачіпає інтереси інших оперативних програм, пов'язаних з відтворювальною функцією агроформувань.

Інноваційні проекти передбачають використання засобів для виконання науково-технічних і технологічних розробок, освоєння виробництва і продаж інноваційної продукції, якою можуть бути нові висококіквідні технології, машини, устаткування, товари споживання, інформаційні послуги, управлінські рішення, освітні програми. В даному випадку мова йде про найширше упровадження наукових досягнень у всіх сферах діяльності, шляхом комерціалізації науки. Якщо фінансова діяльність пов'язана з певним ризиком, то інноваційна є ще більш ризиковою, тому належить до венчурного бізнесу [15, с.312]. Вона припускає створення і реалізацію ланцюжка "науково-дослідна робота — дослідно-конструкторська розробка — налагодка і освоєння виробництва — випуск інноваційної продукції — продаж інноваційної продукції — отримання прибутку" з мінімальними витратами часу і засобів.

Інноваційною діяльністю не можна примусити займатися або вести її наказовим порядком. Вона є саморегульованим процесом, спонукальною причиною якого є бажання отримати максимальний прибуток від реалізації нової конкурентоспроможної продукції, а стримуючим моментом виступає підвищений ступінь ризику. Процес почнеться без додаткових стимулів тільки тоді, коли перша причина буде сильнішою за другу. Саме тому в США, Англії, Франції, Японії та інших розвинутих країнах інноваційна діяльність заохочується економічними метода-

ми за рахунок надання її суб'єктам істотних пільг як на державному, так і на регіональному рівнях: пільгове фінансування інноваційних структур і малого інноваційного бізнесу, пільгове оподаткування, пільгова амортизаційна політика.

Однією з ключових проблем є організація взаємодії двох найважливіших сфер діяльності — науки і виробництва. Міжнародний досвід інноваційної діяльності свідчить про різноманітність форм і методів, використовуваних залежно від політики держави в сфері науково-технічного прогресу і взаємодії розробників науково-технічної продукції і виробників [4, с.74].

В Україні інноваційна діяльність розвивалася у двох напрямках. По-перше, вона була підтримана на державному рівні шляхом створення в 1993 році Державного інноваційного фонду (ДФ). Крім цього, створені у всіх обласних центрах регіональні відділення ДФ приймали до розгляду інноваційні пропозиції від державних, приватних організацій і після проходження державної експертизи та виконання всіх передбачених процедур видавали їм безпроцентні позики на поворотній основі. Отримання безпроцентного кредиту на три роки для розвитку виробництва і випуску інноваційної продукції виявилось достатньо вагомим стимулом. Другим напрямом інноваційної діяльності в Україні була робота зі створенню інноваційних структур (технопарків, інноваційних центрів, інноваційних інкубаторів). Нормативно-правова і методична бази для їхнього розвитку почали розроблятися в 1996 році.

Нинішню ситуацію, що склалася в економіці України, характеризує той факт, що за наявності в країні значних фундаментальних і технологічних доробок, відбувається зниження активності інноваційної діяльності, пов'язаної передусім із браком власних коштів у агроформувань і обмеженістю бюджетного фінансування. Вирішення наявної зараз проблеми збільшення обсягів вітчизняного аграрного виробництва можливе двома шляхами: збільшенням купівельної спроможності агроформувань і населення та зростанням конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробника на внутрішньому і зовнішньому ринках. Інноваційний шлях розвитку економіки якраз і забезпечує цю конкурентоспроможність шляхом постійного оновлення технологій, товарів і послуг різноманітного призначення, стабілізацією і розширенням ринків збуту, ефективним використанням науково-технічного потенціалу і стимулюванням його зростання.

В активізації інноваційної діяльності, з одного боку, дуже зацікавлений підприємець, адже це випуск нових, конкурентоздатних видів товарів, який дає йому гарантований прибуток, швидке повернення вкладених коштів, накопичення вільного капіталу і можливість його вкладення у розширення виробництва, а з іншого — працівник, адже це нові робочі місця, гарантована і своєчасна виплата заробітної плати, а також споживач, адже він отримує доступ до нових видів товарів із кращими споживачькими якостями. Не менший інтерес до цього процесу і в державі, оскільки розвиток інноваційної діяльності — це збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, приплив до держави іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій [6, с. 25].

Зниження інвестиційної активності пов'язане не тільки з недостатністю фінансових ресурсів, але й з неефективним управлінням фінансовою діяльністю на всіх рівнях виробництва, починаючи з первинної ланки — агроформувань, а також нестачею високоєфективних інноваційних проектів і бізнес-планів агроформувань.

В Україні існує механізм надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету шляхом часткової компенсації відсоткової ставки за залученими ними кредитами у національній валюті для реалізації інноваційних проектів, що зареєстровані відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність". З 2003 року згідно прийнятого Постановою КМУ від 17 вересня 2003 р. № 1474 "Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів" проводиться державна реєстрація інноваційних проектів, ведеться Державний реєстр інноваційних проектів та публікується інформація про інноваційні проекти в офіційному бюлетені МОН [17].

Суб'єкти, яким надається компенсація, визначаються щороку на конкурсній основі, а суми компенсації надаються у межах коштів, передбачених законом про державний бюджет на відповідний рік. Компенсація проводиться за умови, що ставка за кредитами банків не перевищує 18 відсотків.

Основний економічний зміст фінансового процесу в умовах ринку забезпечує:

- акумулювання доходів з метою нагромадження капіталу;
- вкладення (витрати) інвестиційних ресурсів для нарощування капіталу;
- тривалий тимчасовий період інвестування;
- досягнення позитивного економічного, соціального, еко-

логічного або політичного ефекту на різних виробничо-господарських рівнях [18, с.50].

Таким чином, управління фінансовою діяльністю, крім формування організаційних структур по інвестуванню, включає також регулювання прибутковості. При цьому можливі два варіанти: управління (регулювання) доходами при капітальних вкладеннях у власне виробництво й управління інвестиціями (і доходами від них) при вкладеннях коштів агроформувань у виробництво інших агроформувань (довгострокові фінансові вкладення).

Зустрічаються три форми довгострокових фінансових вкладень [19, с. 28]. Впершу чергу, це прямі фінансові вкладення (придбання частини статутних капіталів, пакетів акцій не менше 10% акціонерного капіталу, земельних часток, а також паїв у спільній діяльності). Ці вкладення надають право інвесторові брати участь в управлінні переданим капіталом. Другою формою є портфельні фінансові вкладення (акції, менше 10% від загального акціонерного капіталу, облигації, векселі, інші боргові цінні папери). Інвестор, що здійснює такі вкладення, не може претендувати на управління переданим капіталом. І, нарешті, кредитні фінансові вкладення за договором позики цільового призначення на поворотній і платній основі (торгівельні, товарні, лізингові й інші позики, видані агроформуванням на інвестиційні цілі).

Із всіх джерел фінансування інноваційних проектів основними залишаються позабюджетні кошти, з яких більша частина припадає на власні кошти агроформувань (амортизаційні відрахування і прибуток). І хоча Законом України "Про інвестиційну діяльність" визначені багато джерел фінансування, власні кошти агроформувань ще довгий час будуть визначати обсяги й напрямки інвестицій, у тому числі за інноваційними проектами [7].

Інноваційний проект агроформувань у класичному варіанті являє собою науково-технічну розробку по освоєнню нової технології, вирощуванню сільськогосподарських культур, виробництву тваринницької продукції, переробці сільськогосподарської сировини й реалізації інших науково-технічних програм на основі наукових досягнень і прогресивного досвіду практики. Нововведення, новації (технологічного, технічного, організаційного, економічного, соціального, екологічного планів) є головними складовими інноваційного проекту. Він може бути розрахований на застосування наукомістких технологій, раціоналізаторських пропозицій, ноу-хау дослідницьких центрів і вже відомих розробок, які ще не досягли рівня масштабного впровадження.

Таким чином, інноваційний проект є конкретною новою розробкою в інноваційному процесі, що здійснюється в агроформуваннях. Але зустрічаються й інші точки зору.

Дайч О.І. дає наступне визначення цьому процесу: "Стосовно до АПК інноваційний процес являє собою постійний і безперервний потік перетворення конкретних технічних або технологічних ідей на основі наукових розробок у нові технології або окремі її складові частини й доведення їх до використання безпосередньо у виробництві з метою одержання якісно нової продукції" [4, с. 205].

Можна погодитися із принциповим змістом інноваційного процесу як перетворення ідей через наукові розробки в нові технології. Але в інноваційному процесі, що завжди має форму й конкретний зміст, навряд чи можливий постійний і безперервний потік перетворення ідей у нові практичні рішення. Такого потоку не буває навіть у наукових системах (академіях і центрах). Ідеї — не просте явище, тому вони не можуть з'являтися безупинно. Більше того, ідея, а краще готовий інноваційний проект, може бути запозичений в інших розробників, у тому числі іноземних. У цьому випадку інноваційний процес буде присвячений тільки реалізації нового проекту, без пошуку ідей, а може бути з деяким його коректуванням, тобто прив'язкою до місцевості.

Вважається, що інноваційна діяльність охоплює період із моменту початку поширення нововведення і до його завершення. Процес виходу нововведення на ринок вчені називають комерціалізацією, а період часу з моменту появи нововведення до його запровадження — інноваційним лагом [2, с. 11]. Вирішальною ознакою інновації є можливість використання нововведення на рівні одного агроформування.

У практичному аспекті інноваційні проекти існують в доступній для реалізації формі. Підтвердженням цього є те, що у деяких областях України (Черкаська, Хмельницька, Вінницька) протягом декількох років проходить експериментальну перевірку проект вирощування насіннєвої картоплі за технологією, запропонованою вченими Інституту картоплярства Національної академії аграрних наук. Суть нової технології полягає в зміні щільності посадки насіннєвого матеріалу (особливо ширини міжрядь — до 110—120 см), утворення грядок (трикратне підгор-

тання з моменту висадки бульб до появи на поверхні грядки перших сходів, що дозволяє сформувати міцну кореневу систему й згодом уникнути при підгортанні вже пророслих картопляних кущів відтоку поживних речовин до коріння, на яких уже не можуть вирости великі бульби). Легке розпушування міжрядь, удобрений ґрунт, високі класні насіння й описана вище технологія — все це та біологічна й технологічна основа, що дає врожай з кожного гектара до 500 центнерів.

Для механізованої обробки картопляної плантації потрібні були нові робочі органи та комбінований агрегат для суміщення операцій передсадивного обробітку ґрунту, локального внесення добрив і садіння картоплі з використанням постійної технологічної колії. Цю модернізацію можна здійснити в господарстві, але краще, якщо і картоплесаджалка, і машини для підгортання під нову технологію будуть промислового виробництва.

Якщо згадати недавній досвід використання голландської технології вирощування картоплі, що у ті сприятливі часи одержав значне поширення в багатьох регіонах України, то можна констатувати, що його перші кроки по нашій землі здійснювалися на інноваційних проектах голландських фірм. Реалізація проектів припущала поставки з Голландії насіння картоплі, системи машин для виконання всіх технологічних операцій, ноуха самої технології вирощування продукції і її зберігання (картоплесховища будували також по голландських проектах). Освоєння Голландської технології забезпечувало врожай від 400 і більше центнерів з гектара. У самій Голландії, а також Бельгії, Данії при більш якійсній агротехніці одержували по 900 ц картоплі з гектара на окремих площах. Такою, в першій характеристиці, є роль інноваційних проектів у технічному й матеріальному забезпеченні виробництва сільськогосподарської продукції.

В іноземних інвестиціях важливе те, що вони розраховані на нову технологію й організацію управління, і "...разом з іноземною власністю вони, — як підкреслюють автори процитованого джерела, — привносять у вітчизняну економіку "живу кров" ринку, що сприяє розвитку здорової конкуренції, відкривають шлях одночасно до розвитку бази експорту й до розумного імпортозаміщення" [13, с. 117].

Іноземні інвестиції не завжди характеризують позитивні сторони. У деяких випадках вони викликають небажані наслідки для країни, регіонів і окремих об'єктів, куди спонсори-іноземці вкладають свої капітали. У зв'язку з різким падінням курсу гривні іноземні інвестори одержали можливість здобувати виробничі фонди за заниженими цінами (це відноситься як до спільних агроформувань, так і агроформувань, що утворюються тільки на кошти іноземних вкладників). При занепаді вітчизняної матеріально-технічної бази розширилися поставки в нашу країну морально застарілих засобів виробництва (техніки, посадкового матеріалу, ветпрепаратів і т.п.) [14, с. 119].

Можна назвати й інші "негативи". Зокрема, відмивання кримінального капіталу; організацію на наших територіях екологічно шкідливого виробництва; нестримно наростаючу рекламу товарів, що не користуються попитом у наших споживачів, способу життя, ідеології, віри, що суперечать українській духовності й менталітету українського народу.

Тому для розширення вкладення іноземних інвестицій в економіку України необхідно мати розвинену правову основу (юридичні й інші нормативні акти), що рівною мірою захищала б права закордонних інвесторів і вітчизняних роботодавців. Необхідно також мати в інвестиційних проектах, бізнес-планах, інвестиційних програмах докладні техніко-економічні розрахунки ефективності пропонуваніх рішень із врахуванням всіх можливих ризиків.

В 2009 році за ініціатииви Національної академії аграрних наук спільно з Державним агентством України з інвестицій та інновацій при підтримці Мінагрополітики і Мінекономіки з метою прискорення інноваційного розвитку галузей АПК, формування ринку інновацій, залучення потенційних приватних інвесторів до вирішення проблем у сфері інвестицій та інноваційної діяльності аграрного сектора України було проведено Ярмарок інноваційних бізнес-проектів у сфері АПК, що зацікавило вітчизняних і іноземних інвесторів з Канади, Швейцарії, Італії, Угорщини. Всі проекти припущали використання інвестицій у формі створення спільних агроформувань, надання довгострокового прямого кредиту або кредиту під лізинг. Багато проектів успішно освоюються у виробництві.

Наприклад, ПАТ "АПК-Інвест" (м. Донецьк) було представлено інноваційний проект "Створення вертикально інтегрованої структури із замкнутим циклом виробництва м'яса свинини". Компанією ПАТ "АПК-Інвест" вперше в Україні був використаний інноваційний метод організації виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема м'яса (свинини), в рамках вертикально-інтегрованої структури, що надалі було підтверджено відповідними державними органами України. Основні на-

прямі інноваційної діяльності компанії в рамках вказаного проекту передбачали високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості, а також охорону людини і природного довкілля.

Для України цікавий і показовий досвід роботи великих фермерських господарств США, які використовують досягнення науки в сфері індустріальних технологій, високої організації виробництва, повноцінного інформаційного забезпечення при взаємодії трьох основних факторів: спеціалізації, концентрації й інтеграції з партнерами по ринку [11, с. 55].

Так, з 1,9 млн ферм великими (з реалізацією продукції, по прийнятій у США класифікації, понад 250 тис. доларів) в Америці є близько 170 тисяч, або 9%. Вони виробляють продукції на 144 млрд доларів (73% від загальної продукції сільського господарства США). В 2005 р. дохід на 1 ферму склав 1020 тис. доларів при витратах — 800 тис. доларів. Ці ферми дають 34 млрд доларів чистого прибутку (78% від загальної його суми). В 90% великих ферм середній прибуток становив 216 тис. доларів.

Можна ще додати, що великі ферми виробляють 54% зерна, 66% молочних продуктів, 70% великої рогатої худоби на продаж, 82% бавовни, фруктів і горіхів, 90% овочів і баштанних, 95% птиці. Вони споживають 52% паливно-мастильних матеріалів, 53% мінеральних добрив, 61% насіння, пестицидів, електроенергії, 84% кормів, 83% найманої робочої сили.

В останні 20 років в аграрному секторі США здійснена поглиблена спеціалізація: кількість ферм, що виробляють кукурудзу на зерно, пшеницю, соєві боби й бавовну, скоротилося вдвічі, утрое — молочних, у чотири рази — свиноферм, в 3,3 рази — число яєчних птахоферм, на чверть — бройлерних птахофабрик. Але валовий збір кукурудзи виріс на 26%, пшениці й соєвих бобів — на 37 і 45% відповідно. Виросло поголів'я свиней, виробництво яєць збільшилося з 67 до 78 млрд штук, річна потужність бройлерних птахофабрик виростає втрое (з 100 тис. бройлерів до 300 тисяч). Зараз у США більше тисячі великих ферм щорічно вирощують по 1,5 млн бройлерів. В 2005 р. більше 35% ринкових продажів свиней здійснювали ферми, що реалізують за рік більше 50 тис. голів. За прогнозом усього лише 0,5% кормових площадок країни будуть поставляти на забій 50—60% кондиційної худоби. Ще вищий рівень концентрації спостерігається в переробній промисловості.

Таким чином, сучасна модель тваринництва характеризується спеціалізованими фермами, яких 78% — у бройлерних господарствах, 62% — при відгодівлі худоби, 44% — у свинарстві. Ці ферми здебільшого інтегровані з переробними підприємствами на основі контрактів або є власністю підприємств і у рамках контрактної інтеграції виробляють 90% бройлерів і індичок, 32% — худоби на відгодівлі, 19% — свиней.

Державна підтримка українських товаровиробників настільки мала (завизначенням керівників уряду, вона в сотні разів менша, ніж у США, країнах Європейського Союзу, Австралії, Японії й інших розвинених ринкових державах), що її, мабуть, називати аграрною політикою держави в цій галузі буде неправомірно. Єдиним позитивом є те, що деякі кошти наші селяни, у тому числі фермери, одержують по державних, регіональних і місцевих програмах стабілізації й розвитку АПК, інвестиційних програмах і проектах відновлення технічного потенціалу, переходу на інноваційні ресурсозберігаючі технології, організацію або реконструкцію переробних агроформувань.

Важливим є і той факт, що підвищення ефективності інноваційної діяльності агроформувань до рівня, якого потребують ринкові відносини, значною мірою залежить від обраної стратегії управління в сучасних умовах підвищеного ризику на фінансових ринках та зростання загального рівня ризикованості найефективнішого ведення стратегії скоординованого (інтегрованого) управління реальних інноваційних проектів агроформувань. У світовій практиці при опрацюванні стратегічних напрямів інноваційної діяльності агроформувань така стратегія розглядається як єдиний регіональний підхід до управління фінансами агроформувань, спроможний забезпечити їхнє виживання у конкурентному ринковому середовищі [1, с.28]. В межах інтегрованої стратегії формується найзагальніший, найглобальніший підхід до управління, який потребує координації різноманітних специфічних функцій, спрямованих на досягнення поставлених агроформуванням інноваційних цілей.

До стимулів державного регулювання в науковій та науково-технічній діяльності належать кредити, податкові та амортизаційні пільги; коригування антимонопольного законодавства; зовнішньоекономічні преференції; інформаційно-консультаційна підтримка; інші фінансові пільги.

До системи стимулів інноваційного процесу входять комплексно-правові законодавчі норми, а саме: промислове охоронне право приватної та інтелектуальної власності; законодавче закріплення інтелектуальної власності й правове регулювання її

використання.

Ефективною формою державної підтримки інноваційної та наукової діяльності є створення за участю держави вузівсько-промислових дослідницьких центрів. Завдання полягає у стимулюванні об'єднання фінансових ресурсів і матеріально-технічної бази АПК з кваліфікованими кадрами вузів. Засобами такого стимулювання можуть бути фінансування початкових витрат у зв'язку з промислових центрів із коштів державного бюджету; видача агроформуванням-учасникам безкоштовних ліцензій на використання розроблених винаходів і відкриттів [5, с. 8].

ВИСНОВКИ

Сучасний підхід до визначення ефективності інноваційної діяльності агроформувань пов'язаний зі створенням й оновлення аграрного виробництва. Він ґрунтується на ототожненні здійснення інноваційної діяльності з готовністю системи до реалізації інноваційного потенціалу. При застосуванні цього підходу більше уваги приділяється аналізу інноваційних характеристик системи, взаємозв'язку її параметрів.

Наукове обґрунтування такого підходу має велике значення у виборі найефективніших шляхів реалізації величини інноваційного потенціалу, які більшою мірою залежать не від "валових" характеристик ресурсів, а від їхніх суто "інноваційних" компонентів.

Сформулювати механізм ефективної реалізації інноваційного потенціалу агроформувань можна тільки за наявності комплексного підходу до процесу створення й оновлення виробництва. Такий підхід є сутністю інноваційного потенціалу, а його найважливішою рисою виступає тісний зв'язок інвестиційної та науково-технічної складових. Створення, внаслідок реалізації інноваційного потенціалу, основні фонди є носіями нової техніки й технології, які, у свою чергу, є каталізаторами нової хвилі науково-технічного прогресу. Тому інноваційний потенціал використовується найефективніше лише тоді, коли реалізація капітальних інвестицій і створення основних фондів збігаються з періодом створення та впровадження нової техніки і технології [3, с. 102].

Цілком слушною є точка зору М.В. Зубець про те, що виробничий потенціал агроформувань, який визначає рівень розвитку аграрної сфери в сучасних умовах, великою мірою залежить не лише від насичення технікою у фізичних одиницях, а й від наукомісткості цієї техніки, використання "ноу-хау" при її конструюванні та експлуатації, а також від її енергоекономічних показників [8, с. 7].

Створення таких видів техніки і технологій, які відповідають кращим зарубіжним зразкам, освоєння альтернативних джерел енергії, перехід до прогресивних систем ведення землеробства й тваринництва, нових способів переробки аграрної сировини і зберігання продуктів харчування є пріоритетними напрямками інноваційно-фінансового розвитку агроформувань, основними чинниками забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного виробництва.

Необхідність широкомасштабної реалізації науково-технологічних та інноваційних розробок у національному АПК і, насамперед, у сільському господарстві зумовлюється не лише його надто великою техніко-технологічною відсталістю, використанням переважно застарілих ресурсо-енергетичних технологій, а й технологічними особливостями агропромислового виробництва, передусім аграрними. Практично в найближчі 2—3 роки повністю буде використано й амортизовано наявну сільськогосподарську техніку, оновлення і заміна якої протягом останніх 12—13 років проходилися вкрай низькими темпами. Це призвело до катастрофічного падіння технічної та енергетичної оснащеності аграрного виробництва. Так, за рівнем технічної оснащеності вітчизняне сільське господарство відстає нині від сільського господарства країн-членів ЄС у середньому в 8—10 разів.

Реалізація інноваційного потенціалу, в першу чергу, вимагає збільшення обсягу інвестицій. В той же час сучасна ситуація в українській економіці така, що відчувається гострий дефіцит фінансових ресурсів, необхідних для її розвитку, у тому числі і інноваційного. За оцінкою, зробленою з урахуванням паритету купівельної спроможності гривні до долара, потенціал заощаджень реалізується в інвестиціях менш, ніж наполовину [9, с. 201]. Це свідчить про недостатню ефективність моделі інвестиційної діяльності, що склалася в Україні, оскільки ні фондовий ринок, ні банківська система не виконують своїх функцій щодо акумуляції внутрішніх заощаджень і їх трансформації в інвестиції. Незадовільний стан інвестиційної сфери можна пояснити наявністю ряду умов, що склалися.

Необхідно також виокремити проблеми платежів, дебіторської і кредиторської заборгованостей як суттєві чинники інноваційного ризику. Внаслідок зростання неплатежів посилюється спад інновацій. Через незабезпеченість коштами внутрішній інно-

ваційний потенціал втрачається, а попит на впровадження пріоритетних інновацій у виробництво залишається незадоволеним. Часто пріоритетні напрями інноваційної діяльності не реалізуються через неплатоспроможність своїх контрагентів, а також через фінансову політику всіх гілок державної влади.

В економічній літературі з проблем переходу економіки на інноваційну модель розвитку виокремлюють чотири групи чинників, які належать до внутрішніх чинників інноваційного ризику: формування стратегії управління інноваційною активністю; принципи інноваційної діяльності агроформувань; інвестиційні ресурси та їхнє використання в інноваційній діяльності; кадровий потенціал інноваційної діяльності [16, с. 145].

Як зазначається в літературних джерелах, близько 90% не-ефективних капіталовкладень у здійснення інноваційної діяльності агроформувань пов'язані зі слабким управлінським потенціалом.

На вибір оптимального варіанта реалізації стратегії впливають наявність методик і регламентів, присутність і структура необхідних ресурсів, соціально-економічна обґрунтованість та фактор часу.

Література:

1. Бидик А.Г. Основні методичні аспекти оцінки інноваційних інвестицій / А.Г. Бидик // Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 68—71.
2. Борщ А.М. Інновації й інноваційний процес / А.М. Борщ // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2001. — Вип. — 48. — С. 8—12.
3. Венгер А.А. Підвищення ролі фінансування в інноваційному розвитку / А.А. Венгер // Прометей. — 2006. — № 2(20). — С. 100—104.
4. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / Дацій О.І. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
5. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. — 2007. — № 5. — С. 4—14.
6. Жукович І.А. Інноваційна діяльність в українській економіці. Сучасний стан та проблеми / І.А. Жукович, Ю.О. Рижкова // Статистика України. — 2005. — № 1. — С. 24—28.
7. Закон України "Про Кабінет Міністрів України" від 16.05.2008 № 279-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 25. — Стаття 241.
8. Зубець М.В. Про систему інноваційного провайдингу в НААН / М.В. Зубець, С.А. Володін // Вісник аграрної науки. — 2003. — № 10. — С. 5—10.
9. Інвестиційна та інноваційна діяльність: [монографія] / Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнецова А.Я. — Львів: ЛБІ НБУ, 2003. — 233 с.
10. Коваленко І.В. Стан інвестування інноваційних проектів переробних підприємств АПК регіону / І.В. Коваленко // Ученые записки Крымского инженер.-пед. ин-та: зб. наук. праць. — Симферополь, 2008. — Вип. 12. — С. 112—115.
11. Ковалишин П.В. Венчурне інвестування. Повернення до реалізму в США і в Європі / П.В. Ковалишин // Економіст. — 2007. — № 1. — С. 54—56.
12. Лаврук В.В. Розвиток ринку інновацій в Україні / В.В. Лаврук // АгроСвіт. — 2009. — № 15. — С. 6—10.
13. Лаврук В.В. Склад інновацій та їх вплив на результативність інноваційної діяльності в АПК України / В.В. Лаврук // Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції "Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки", 16—18 грудня 2009 р. — Полтава: ПолтНТУ, 2009. — С. 52—54.
14. Мерзляк А.В. Ефективність використання іноземних інвестицій в експорторієнтованих галузях / А.В. Мерзляк // Вісн. Укр. Акад. держ. упр. при Президенті України. — 2002. — № 2. — С. 117—125.
15. Осецький В.А. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики [монографія] / В.А. Осецький. — К.: ІАЕ НААН, 2003. — 412 с.
16. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці / Павленко І.А. — К.: КНЕУ, 2007. — 248 с.
17. Постанова КМУ "Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів" від 17 вересня 2003 року № 1474 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 38. — Стаття 2031.
18. Шовкун І.А. Галузевий сектор науки в контексті інноваційних процесів в економіці країни / І.А. Шовкун // Економіка України. — № 10. — 2006. — С. 49—56.
19. Щукін Б.М. Інвестиційна діяльність: методичний посібник / Б.М. Щукін. — К.: МАУП, 1998. — 68 с.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2011 р.